

A. SAJTI ENIKŐ

**A MUNKÁSSÁG BÉRHARCAI ÉS KÜZDELME A HIVATÁSSZERVEZET
ELLEN SZEGEDEN,
1936 — 1939**

A harmincas évek második felében az osztályharc leszerelése, a munkásosztály megnyerése és „nyugalmának” biztosítása, a „nemzeti gondolathoz” való visszavezetése érdekében néhány szociálpolitikai intézkedésre került sor.¹ A magyar uralkodó osztályok ezeket az intézkedéseket a háborúra történő felkészülés szempontjából is döntő fontosságúnak tartották. A Gömbös-Darányi- és Imrédy-kormányok által kezdeményezett szociálpolitikai intézkedések ugyanakkor a munkásosztály szervezeteinek széttűzését is szolgáltni kívánták.

A bevezetett szociálpolitikai rendeleteket, törvényeket felülről, a munkásosztály szervezeteinek kizárásával kívánták és kezdték el végrehajtani. Az 1936—39-es periódusban, e rendeletek realizálása körüli harcokat vizsgálva kézenfekvő a tanulság: a rendeletekből ott valósult meg a legtöbb, ahol a munkásság kiharcolta törvényadta jogait. A magyar fasizmus e rövid életű szociálpolitikai intermezzója nem tartott sokáig — a világháború kitörésével igen gyorsan lezárult.

E problematika vizsgálata mégis igen fontos, különösen, ha a munkásságnak a szociálpolitikai kérdésekben kialakított állásfoglalását, harcait vizsgáljuk. Ez Szegeden igen tanulságos, hiszen a szervezett munkásság korszakunkban kettős harcot vívott: a szociális intézkedések megvalósulásáért indított küzdelemmel párhuzamosan kellett felvenni és megvívni a harcot az ekkor életrekelt Hivatásszervezet² romboló tevékenysége ellen, mely szervezet ugyancsak nagy figyelmet szentelt ezekben az években a szociális kérdéseknek.

¹ Az 1937. évi XXI. t. c. törvénybe iktatta a nyolcórás munkaidőt, a minimális béreket, bevezette a fizetéses szabadságot. A nyolcórás munkaidőről és a legkisebb bérekről szóló kormányrendelet már 1935-ben megjelent. Kezdetben csupán az asztalosiparra vonatkozott, később kiterjesztették fokozatosan a többi iparágra is. 1938 közepéig a 48 órás munkaidőt 8 iparágban vezették be. A munkaidő szabályozása a mértékelen túlóráztatást is korlátok közé szorította. A minimális bérek csak néhány szakmában jelentették (pl. az asztalos, textil, stb) a korábban érvényes bérek felemelését. Többnyire arra szorítottak, hogy az iparágban érvényes átlagbéreket fogadják el alsó határul. A fizetéses szabadságról szóló rendelkezés pedig gyakorlatilag igen kevés munkást érintett — az erős munkásvándorlás és az egyes szakmákban állandóan fenyegető munkanélküliség miatt (Emiatt csak kevesen tudták a 6 napi fizetéses szabadságra jogosító egyéves folyamatos munkaviszonyt igazolni). Az 1938. XXXVI. t. c. a gyermeknevelési pótléknak a gyár- és bányaiparban történő bevezetéséről intézkedett.

Az ellenforradalmi rendszer ipari szociálpolitikáját és a legális munkásmozgalom felszámolására tett kísérleteit részletesen tárgyalja CSÉPÁNYI DEZSŐ: *Az ellenforradalmi rendszer munkáskereső politikája 1935—1939.* című könyve. Budapest, 1972. Akadémiai Kiadó.

² A Hivatásszervezet országos történetét tárgyalja CSÉPÁNYI DEZSŐ: *A Hivatásszervezet története 1938—1939.* (Az ellenforradalmi rendszer utolsó nagyszabású kísérlete a munkásosztály megnyerésére) c. tanulmánya. Tudományos Szocializmus, T. XI. Acta Universitatis Szegediensis. Szeged, 1973.; a Hivatásszervezet szegedi történetének egyes aspektusait bölcsészdoktori értekezésemben tárgyaltam. Szeged gazdasági-társadalmi helyzete és a munkásosztály harca 1936—1939. Szeged, 1973. Kézirat. 159—187.l.

I.

Szeged, mint ismeretes, a harmincas években népességét tekintve a második legnagyobb város volt.³ Lakosságának 36,4 %-a a mezőgazdaságban, 23,4 %-a pedig az iparban dolgozott.⁴ A gyáriparban és a kisiparban foglalkoztatott munkások száma 1939-ben 11 163 volt. Ebből a gyáriparban 5 763 munkás, a kisiparban 5 400 munkás dolgozott, tehát a munkásság 51,63 %-a a gyáriparban, 48,37 %-a pedig a kisiparban. A három nagy szegedi textilgyár a gyáripari munkásság 45,98 %-át foglalkoztatta.⁵

A város gyáriparára a könnyűipar, ezen belül is elsősorban a textilipar és az élelmiszeripar (húsipar, malomipar) túlsúlya volt jellemző. Jelentős helyet foglalt el a város iparában még a bőripar, az építőipar, valamint a faipar.⁶ A gyáripar adott struktúrájából adódott az is, hogy 1938-ban a szegedi gyáripari munkásság 47 %-a volt nő, és alacsony volt a szakképzett munkások aránya. Az Angol-Magyar Jutafonó és Szövőgyárban 8,2 %, a Szegedi Kendergyárban 7,4 %, a Magyar Kender-Len és Jutapari RT Újszegedi telepén a munkások 8,6 %-a volt szakmunkás, míg a Pick-szalámigyárban ennél is alacsonyabb az arányuk, itt a munkásoknak csupán 6,5 %-a volt szakképzett hentes.⁷

A 300 munkásnál többet foglalkoztató gyárakban a munkások 54,7 %-a dolgozott. Ezt a munkáslétszámot négy gyár foglalkoztatta — a három textilgyár és a Pick-szalámigyár, az üzemek 5,8 %-a.⁸ Ezek az adatok nagyfokú koncentrátságra mutatnak.

Míg a szegedi ipar szerkezetéből fakadó több tényező, mint például a szakmunkások alacsony aránya, a nők nagyfokú részvétele a termelésben, az ipar egy részének idényjellege és az ebből adódó erős fluktuáció, a kisipari munkások tömegei, objektíve nehezítették, illetve speciális feladatok elé állították a helyi munkásmozgalmat, addig a gyáripari proletariátus nagyfokú koncentrátsága kedvező lehetőségeket teremtett a kommunisták, a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek tevékenységéhez.

A szegedi ipari munkásság jelentős része tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak, illetve a szakszervezeteknek. Az SZDP és a szakszervezetek helyi csoportjának élén ekkor, egészen 1938 októberéig a jobboldali, mindenkivel békülékenységet kereső Lájér Dezső állt, aki a városi „polgárság” körében is nagy népszerűségnek örvendett. Halála után az agilis, jó képességű Földes Mihály került a párt és a szakszervezetek élére.⁹ A szakszervezeteknek 1939-ig jelentős tömegbefolyásuk volt. A párt és a szak-

³ Az 1930-as népszámlálás adatai szerint a város lakosságának száma 135 071 fő volt, az 1941-es népszámlálás szerint pedig 136 375 fő. Vármegyei Szociográfiák. III. r. Budapest, 1938. 27. 1.; Magyar Statisztikai Évkönyv. Új évfolyam. XLIX. 1941. Budapest, 1943. 9. 1.

⁴ Vármegyei Szociográfiák. III. r. 27. 1.

⁵ FEHÉR ISTVÁN: Szeged gazdasági, társadalmi helyzete és a munkásosztály vezette antifasiszta erőik harca a háború ellen, a demokratikus átalakulásért 1939—1944. Szeged, 1962. Bölcsészdoktori értekezés. Kézirat. 25—25/a. 1.

⁶ Az építő- és építőanyagiparban mintegy 1200 munkás dolgozott Szegeden. Nagy „Magyar Compass” 1939—1940. II. r. 271. 1.; Ipartestületek Országos Központja évi jelentése az 1938-as közgyűlés elé. Budapest, 1938. Melléklet.

⁷ FEHÉR ISTVÁN: i. m. 29. 1.

⁸ Uo. 25/a-26. 1.

⁹ Lájér Dezső haláláig, 1938 októberéig az SZDP és a Szakszervezeti Bizottság szegedi titkára volt. Jobboldali, kompromisszumokra épülő politikát folytatott a párt és a szakszervezetek élén. Lájérral még a pártközpont is elégedetlen volt, többször felmerült leváltása, de ezt „betegsége” és a „polgárság” körében élvezett népszerűsége miatt halasztgatták. E politika „polgári megbecsülését” jelentette a Délmagyarországban megjelent nekrológ: „Emlékét kegyelettel őrzik meg hívei, barátai, de a polgári társadalom is, mely soha benne ellenségét nem látta. A történelmi idők talán meg fogják teremteni a pártok és osztályok békéjét — amiért élt, harcolt, küzdött, dolgozott, szenvedett és

szervezetek helyi csoportjában egyre erősödő baloldal is tevékenykedett — az építő- és bőripari szakszervezetekben pedig baloldali irányvonal érvényesült. Az illegális kommunisták elsősorban a szakszervezetekben tevékenykedtek, nem voltak a szociáldemokrata párt tagjai.¹⁰

Az SZDP és a szakszervezetek egyik igen fontos feladata ekkor Szegeden is a szociális törvények végrehajtásáért folytatott küzdelem volt. E rendeletek végrehajtása itt is vontatottan kezdődött meg. A munkásság komoly küzdelmet kellett folytatasson egyrészt azért, hogy törvényadta jogát érvényesítse, másrészt azért, hogy a törvényeket rájuk is kiterjesszék.

Mivel a kormány az építőiparban nem vezette be a *8 órás munkaidőt* arra hivatkozva, hogy ez idény jellegű ipar, az építőmunkások több akciót szerveztek a nyolcórás munkaidő mellett és ezzel párhuzamosan a *túlóra pótlékok* kifizetéséért.

Ezt példázza, hogy mikor Erdélyi András és Csizsár János szegedi építési vállalkozók nem voltak hajlandók a túlóra pótlékok fizetni, emiatt a munkások 1936. december 1-én feljelentették őket a polgármesternél, de még 1937. május 20-án sem kaptak választ.¹¹

Ladvánszky József, a MÉMOSZ szegedi titkára, 1937 februári szakmai gyűlésükön szintén arról panaszkodott, hogy 10—11 órát dolgoznak az építőiparban és a túlóradíjat nem kapják meg.¹² A MÉMOSZ szegedi szervezete vezette a Fischer és Fiai kőfaragó cég munkásainak harcát a nyolcórás munkaidő kivívásáért. A sztrájk több napon át tartott, annak ellenére, hogy a munkaadó megkísérelte a sztrájk letörését. Egy vagon kidolgozandó követ Kecskemétre szállítatott, hogy ott dolgoztassa fel. A szakszervezet vezetői azonban két munkást elküldtek Kecskemétre, akik elmondták, milyen munkát akarnak velük elvégeztetni, erre a kecskeméti munkások nem vállalták a munkát, sőt 4 órás szimpátia-sztrájkba léptek.¹³

meghalt Lájér Dezső.” Délmagyarország, 1938. október 15. Elhunytá alkalmából a főispán táviratban fejezte ki részvétét az SZDP helyi szervezeténél. Csm L Szeged Város Főispánjának iratai. 757/1938. Hasonlóan értékeli Lájér tevékenységét HEGYI ANDRÁS: A szegedi ipari munkásság helyzete és küzdelme a Gömbös-kormányzat idején, 1932—1936. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica. T. XLIX. Szeged, 1974. 29. 1.

Földes Mihály egy évig, 1938—1939-ig állt az SZDP és a Szakszervezeti Bizottság élén Szegeden. Földes szociáldemokrata, majd kommunista író, újságíró. 1924-ben lépett be az MSZDP-be, 1945-ben pedig az MKP tagja lett. 1939—1944 márciusáig a Népszava szerkesztője volt. A felszabadulás után a Szabad Nép munkatársa, illetve szerkesztője, majd több irodalmi és politikai lapnál dolgozott. Volt országgyűlési képviselő is. 1950-ben és 1954-ben József Attila díjjal tüntették ki. Munkásmozgalomtörténeti Lexikon. Kossuth, 1972. 158. 1.

¹⁰ Szegeden a szakszervezetekben ekkor 18—20 kommunista dolgozott. Vö. FEHÉR ISTVÁN: A szegedi munkásság harca a második világháború idején. Párttörténeti Közlemények. 1964. 2. sz. 58. 1.

Az SZDP és a szakszervezeti csoportok helyi tevékenységét a harmincas években bővebben tárgyalja HEGYI ANDRÁS: i. m. 27—52. 1., valamint FEHÉR ISTVÁN: i. m. 56—63. 1.

¹¹ A Párttörténeti Intézet Archivuma (a továbbiakban PI Arch.) 666. f. IV. 241/193.

¹² CsmL Az Államrendőrség Szeged Városi Kapitányságának iratai. VIII/27/1937. (a továbbiakban Rendőrségi iratok.) Szegeden a 30-as évek második felében kb. 800 építőmunkás dolgozott. 1937—1938-ban ennek mintegy a fele tagja volt a MÉMOSZ-nak. A MÉMOSZ helyi csoportjában baloldali irányvonal érvényesült. A 20-as évek végétől a csoport vezetője, majd kerületi titkára a kommunista Ladvánszky József volt, aki az első világháború kitérője óta kiemelkedő szerepet játszott a szegedi munkásmozgalomban. Az illegális kommunista mozgalomban való részvételéért és a szakszervezetekben kifejtett tevékenységéért többször bebörtönözték. 1925-ben az MSZMP egyik szegedi szervezője volt. 1940-ben a börtönben elszenvedett bántalmazások következtében meghalt. A MÉMOSZ taglétszámára vonatkozó adatokat ld. CsmL A MÉMOSZ szegedi csoportjának iratai. Nyilvántartó tagdíjjegyzék. 1937—1944. Ladvánszky József-re vonatkozó életrajzi adatok ld. Munkásmozgalomtörténeti Lexikon. Kossuth, 1972. 295. 1., valamint Csongrád megye forradalmi harcainak életrajzi gyűjteménye. Szeged, 1973. 59. 1.

¹³ CsmL Rendőrségi iratok. II/22/1937.

A bőriparban sok munkásnál a 48 órás munkahét bevezetése jelentős keresetcsökkenést eredményezett, ami országosan pedig nem volt általános jelenség. A Grácia cipőgyárban például a munkások heti bére 10—12 P-ről 8—10 P-re csökkent, mivel a darabbér a régi, hosszabb munkaidőhöz volt szabva.¹⁴ 1936. augusztus 21-én 29 cipőipari munkás sztrájkolt emiatt: „A munkások a sztrájk megkezdése előtt a munkaadóiktól azért, mert a bekövetkezett heti 48 órás munkaidővel keresetük lényegesen csökkent, olyan mértékű órabér emelést kértek, hogy a 48 órás munkaidő alatt ugyanannyit tudjanak keresni, mint azelőtt, míg 60—70 órát dolgoztak.”¹⁵

A bőripari szakszervezet vezetősége Szappanos Lajos elnök és Törköly József jegyző aláírásával 1937. július 12-én levelet küldött a Központi Vezetőségnek. Ebben a levélben elpanaszolják, hogy a nyolcórás munkaidővel kapcsolatos észrevételeik „elvesztek a bürokrácia homályában”, a munkások pedig az ellenőrök előtt letagadják korábbi panaszait.¹⁶ Ennek oka az volt, hogy a szegedi cipőgyárosok azokat a munkásokat, akik szóvátették a visszásságokat, vagy vezetőik voltak egy-egy sztrájknak, egyszerűen kidobták a gyárból, munkát kapni pedig nehéz volt, főleg annak, aki feketelistán volt. Szappanos Lajos, aki egyik irányítója volt a bőripari munkások nyolcórás munkaidőért és a minimális bérek betartásáért indított mozgalmanak, 1937 októberében kénytelen volt elhagyni a várost, mivel nem kapott munkát.¹⁷ Tusy Sándort, a Zsurkó cipőgyár szabását „bizonytalan időre szabadságotlák”, mert agitálta társait a minimális bérekkel kapcsolatban.¹⁸ Bittó Julia tűzönöt szintén Zsurkó bocsátotta el, egy korábbi sztrájk idején tanusított magatartásáért.¹⁹ Hiába fordultak a munkások vagy a szakszervezet panasszal a polgármesterhez, vagy az iparügyi miniszterhez, ügyüket vagy nagy késéssel, vagy egyáltalán nem intézték el. Erre utal Szappanos Lajos levele a központhoz: „a munkaidő egységes megállapítására a hatóság részéről nem történik semmi.”²⁰ Szegeden csak 1939. április 1-én alakult meg a nyolcórás munkaidőt és a minimális béreket ellenőrző bizottság, hogy szeptemberben megszűnjön.²¹ A háború kitörése után, mint ismeretes, a kormány sürgősen felfüggesztette a 48 órás munkahétről és a fizetési szabadságról szóló törvény hatályát, ami a munkásosztály helyzetének további romlásához vezetett. „A 48 órás munkahét és a fizetési szabadság felfüggesztése miatt a munkaadók azt képzelik, hogy korlátlanul lehet dolgoztatni és a túlórákat nem kell fizetni.”²²—panaszoktad a Pátria cipőgyár munkásai a Mukásotthonban tartott egyik értekezletükön.

A nyolcórás munkaidő betartása a munkásosztály megújuló harcai révén többé-kevésbé sikerült. Harcaik eredményét azonban, mint láttuk, megsemmisítették a háború kitörését követő kormányintézkedések. A háború kiszélesítésével párhuzamosan több gyárat üzemet hadiüzemmé nyilvánítottak, ami egyet jelentett a munkaidő korlátlan meghosszabításával. Szegeden a kender- és jutagyarakat, bőr- és cipőgyarakat, malmokat, gázgyárat, fafeldolgozó üzemeket, telepeket stb., kb. 22—25 üzemet nyilvánítottak hadiüzemmé. A munkaidő a Szegedi Kenderfonóban pl. 10 óra lett, de több üzemből 70 órát is dolgoztak hetente. Több gyárban az egy műszakról áttértek a két vagy három műszakra. Például a Jutafonógyárban, az Újszegedi Kenderben, a Szegedi Falemezgyárban.²³

¹⁴ PI Arch. 665/f. 73/4. 1937. Jegyzőkönyv.

¹⁵ PI Arch. 651. f. 6.cs/1936.

¹⁶ PI Arch. 665. f. 73/12/1937.

¹⁷ PI Arch. 665. f. 73/12/1937. febr. 27.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Arch. 665. f. 73/12/1936. márc. 16.

²⁰ PI Arch. 665. f. 73/12/1936. márc. 17.

²¹ Délmagyarország, 1939. ápr. 1.

²² CsmL Rendőrségi iratok. IX/19/1939.

²³ FEHÉR ISTVÁN: Szeged gazdasági, társadalmi helyzete... 63. 1.

A korszak másik jelentős szociális intézkedése a *minimális bérek* bevezetése volt. Ennek végrehajtása is lassan, „fokozatosan” történt.²⁴ Szegeden a részleges bérek már a 20-as években is alatta maradtak az első világháború előtti szintnek. Az 1929/33-as válság idején ezek a bérek még lejjebb mentek. A 30-as évek második felében a minimális bérek bevezetések tulajdonképpen ezeket a még mindig alacsony béreket stabilizálták. „Óriási a visszaesés a kereseti lehetőségekben az utóbbi időben a gazdasági válság következtében. Ennek oka az is, hogy a minimális bérek rendezése későn történt, 3—4 évvel korábban jobb lett volna, mert akkor magasabbak voltak a bérek” — mondta Hubai János, a bőripari szakszervezet országos titkára egy szegedi gyűlésen.²⁵

A Bőripari Munkások Országos Szövetsége 1936 augusztusától az egész országra kiterjedő bérmozgalmat indított azért, hogy a minimális béreket magasabb szinten állapítsák majd meg. E mozgalom keretében Szegeden is szerveztek sztrájkokat. Augusztusban, szeptemberben a szegedi cipőipari munkások harcoltak ki magasabb béreket. Nem volt sikeres viszont a Zsurkó-féle Grácia cipőgyár munkásainak sztrájkja. A sztrájkoló munkásokat a munkaadó kifizette, munkakönyvüket kiadta és elbocsátotta őket.²⁶ Ebben a cipőgyárban fizették szegedi viszonylatban a legalacsonyabb béreket a bőriparban. Éppen ezért az SZDP és a bőripari szakszervezet ebben az üzemben több bérmozgalmat is szervezett, mert félt volt, ha a munkaadónak sikerül a béreket ilyen alacsony szinten stabilizálni, akkor ez kedvezőtlenül fogja befolyásolni a többi cipőgyár által fizetett béreket is.

1937 januárjában kezdték meg a minimális bérek bevezetését a szegedi cipő- és bőrgyárakban. Ekkor még csak a Pátia-cipőgyárban alkalmazták, de úgy, hogy a munkaadó azoknak a bérét kívánta csökkenteni, akik többet kerestek a minimális béreknél. Több munkást alacsonyabb bércsoportba osztott, mint ami megillette volna. Ezért 67 munkás sztrájkba lépett. Ugyanakkor a minimális bérek bevezetésekor érvényben maradtak azok az akkord- és darab-normák, melyeket még a 9—10 órás munkaidő alapján állapítottak meg, ami keresetcsökkenéshez vezetett. Így volt ez ebben az üzemben is, ahol 1937. január 18. és január 24. közötti sztrájk ennek megoldását is követelte. A normák módosítását sikerült a sztrájkkal elérni,²⁷ miután a tárgyalások több napon keresztül eredménytelennek bizonyultak. Hubai János, a bőripari szakszervezet országos titkára e januári sztrájk kapcsán a következőket írta Lájér Dezsőnek, aki az SZDP és a Szakszervezeti Bizottság szegedi titkára volt ekkor: „... nagyon sajnálom, hogy csak sztrájkjal lehet elérni valamit”. Hubai reméli, hogy Lájér „közismert tapintatával” mielőbb le tudja zárni a vitás kérdéseket. Majd így folytatta: „Ezt azért kérem Öntől, mert bizalmasan közlöm, hogy az iparügyi minisztérium a rendelet kiadásával nagy sztrájkok bekövetkezésétől félt és rendkívül félve adta ki a rendeletet és megnyugtatót kért tőlünk, hogy a rendelet kiadásakor nem fog nagy felfordulás a szakmában bekövetkezni.”²⁸ A Központi Vezetőség tehát garanciát adott arra, hogy nem lesznek sztrájkok, a megindult mozgalmakat igyekezett leszerelni, csendes mederben tartani.

²⁴ A szegedi munkásság korábbi küzdelmeit a szociális törvények végrehajtásáért ld. HEGYI ANDRÁS: i. m. 56—61. l.

1938 végéig Szegeden 64 foglalkozási ágban vezették be a minimális béreket. CsmL A Hatóság Munkaközvetítő iratai .1938.

²⁵ CsmL Rendőrségi iratok. VIII/24/1938.

²⁶ Uo. II/22/1936.

²⁷ Arch. 665. f. 73/12/1937. jan. 21.

²⁸ Lájér öt alkalommal tárgyalt a munkásokkal és a bizalmiakkal Hubai levelének szellemében, míg sikerült a munka felvételére bírnia őket. PI Arch. 658. f. 296. Mozgalmi Tevékenységi napló. 1937. jan. 17-24.

A bőripari munkások harcának hatékonyságát nemcsak a Központi Vezetőség óvatos, a törvényeket túlságosan is tisztelő magatartása csökkentette, hanem az is, hogy nem voltak mindig egységesek. A Zsurkó cipőgyár munkásai az SZDP-ből átmentek a Hivatásszervezetbe, mely szervezet szintén igyekezett a minimális bérek körüli küzdelmekben részt venni, növelni ezzel tekintélyét. Segítette őket ebben Zsurkó is, aki mindig durva módszerekkel vetett véget a gyárában kitört megmozdulásoknak: elbocsátotta a vezetőket, és a munkásokkal csak egyenként volt hajlandó tárgyalni, nem riadva vissza a megfélemlítés módszerétől sem.²⁹

A minimális bérek igazságtalanságai miatt 1936. november 26-án kb. 200 munkás lépett sztrájkba a Pick szalámigyárban. A budapesti órabéreknél már eleve alacsonyabban megállapított munkabéreket a gyár tulajdonosa még úgy akarta leszorítani, hogy a munkásokat nem a megfelelő bércategóriákba sorolták be. Így pl. a csontozó munkások (akik szakmunkát végeztek) csak napszamos béreket kaptak, sőt 25—30 régi szakmunkást elbocsátottak és helyettük napszamosokat vettek fel, olcsóbb bérért.³⁰ Pick Jenő igyekezett megosztani a munkásokat, „egyéni” beszélgetéseket folytatott velük — s bár november 27-én 6 munkás, november 29-én újabb 7 munkás vette fel a munkát, december 1-én pedig 10 — a többiek kitarítottak.³¹ Harcuk eredménye 10—15 %-os béremelés lett. A sztrájk sikerének tudható, hogy 1937. január 17-én a Pick szalámigyárban is meg tudták alakítani a szakszervezeti csoportot.

A bérek megállapításánál — mint az előzőekből is kiténik — a vidéki munkáság egyik nagy sérelme az volt, hogy Budapesten minden iparban, minden szakmában többet fizettek, mint vidéken, sőt vidék és vidék között is különbséget tettek. Az 1936. február 6-i gyűlésen a szegedi építőmunkáság egybehangzóan követelte, hogy azonos iparágon belül minden munkás egyenlő bért kapjon, ne tegyenek hátrányos megkülönböztetést a vidéki munkáság felé.³² Nemcsak az volt a baj, hogy alacsonyabb bért kaptak, de voltak munkaadók, akik nem fizették még ezt sem. 1936 szeptemberében a MÉMOSZ szegedi csoportja emiatt három céget jelentett fel, köztük a várost is.³³ Nem volt munka, az élelmiszerek drágultak, a feketelistán lévő munkások nem kaptak munkát. Gyakori volt az is, hogy az építkezéseken környékbeli napszamosokat alkalmaztak, akik alacsonyabb bérért is vállalták a munkát, mert rá voltak kényszerülve. A törvény kijátszásának egy másik formájára utal a téglagyári munkások esete. A szegedi és hódmezővásárhelyi téglagyári munkások 1936-ban közös beadvánnyal fordultak az iparügyi miniszterhez, hogy a minimális órabérekre vonatkozó rendelet rájuk is terjesszék ki.³⁴ Választ még 1939-ben sem kaptak. Időközben a téglagyári munkások részére is megállapították a legkisebb béreket, de a munkaadók magasnak találták és fellebbezték. A munkaadóknak a megállapított bérek elleni fellebbezése — mivel az eljárás lassú, bürokratikus volt — módot nyújtott arra, hogy hosszabb időre kibújjanak a törvény végrehajtása elől.

1937 júliusában a szegedi építőmunkások újabb harcot indítottak az alacsonyan megállapított minimális bérek felemeléséért, az egyes ipari körzetek közötti bérkülönbségek megszüntetéséért, a 48 órás munkaidő megvalósulásáért. A sztrájk közvetlen oka az volt, hogy Budapesten és Pécsen 62—64—68 fillért fizettek, míg Szegeden 44—54 fillért akartak adni. A munkaadókkal folytatott tárgyalások eredménytelenek

²⁹ PI Arch. 665. f. 73/12/1937. febr. 27.

³⁰ Így volt ez a vágóhidnál is, ahol az elbocsátott szakmunkások helyett napszamosokat alkalmaztak — alacsonyabb bérért. Délmagyarország, 1936. nov. 5.

³¹ Csm L Rendőrségi iratok. XI/26, 27, 29/1936.; XII/1/1936., valamint HEGYI i. m. 61.

³² CsmL Rendőrségi iratok. II/7/1936.

³³ Uo. X/30/1936.

³⁴ PI Arch. 666. f. I. 1936/9.

maradtak, mivel csak a kőműveseknek akartak béremelést adni, a segéd- és női munkásoknak nem, pedig egyik fontos követelésük éppen az egységes béremelés volt. A munkások legalább 20 %-os emelést kértek, a munkaadók csak 5 %-ot akartak adni.³⁵

A sztrájk július 16-án kezdődött; július 17-én már 514, július 18-án 527, július 19-én pedig már 564 munkás sztrájkolt.³⁶

A munkások követelései a következők voltak.

	<i>Órabér</i>
Két éve szabadult ács és kőműves segéd:	52 fillér
Két évnél régebben szabadult segédek:	62 fillér
Önálló álványozó:	46 fillér
Férfi és női segédmunkás:	32 fillér
Fiatalkorú segédmunkás:	28 fillér

E követelések jelentősége az, hogy egyaránt síkraszállt a szak- és segédmunkások béremeléséért, valamint a férfi és női segédmunkások egyenlő béréért.

A munkások 33 tagú sztrájkbizottságot választottak, amelynek többek között az volt a feladata, hogy a 35 munkahelyen dolgozó munkásokat értesítse a sztrájkról, összefogja és irányítsa a mozgalmat. A város vezetőit megriasztotta ez a régen nem tapasztalt, nagyerejű, egységes megmozdulás. Maga a polgármester telefonált még július 17-én az iparügyi minisztériumba, ahol azt ígérték, hogy július 19-én vagy 20-án leküldik Szegedre a bérmegállapító bizottságot a dolgok rendezésére. A munkások azonban kijelentették, nem veszik fel a munkát, csak ha számukra tényleg kedvező döntés születik, az ígéretés őket nem elégti ki.

A munkaadók itt is igyekeztek a munkások egységét megtörni, ami csak kis mértékben sikerült. A Dóm téri építkezéseken ugyanis megadták a magasabb béreket — mivel a munka sürgetett, így ezek a munkások nem léptek sztrájkba.³⁷ A többiek azonban kitartottak. Nem voltak hajlandók küldöttséget meneszteni a polgármesterhez, ha majd megérkezik a bérmegállapító bizottság, hanem kijelentették, menjenek a munkaadók, ha erre szükségük van. Bár Lájér „erősen erőltetettnek” tartotta a sztrájk kirobbanását,³⁸ tehát nem értett vele egyet, az építőmunkásoknak mégis jelentős eredményeket sikerült kiharcolni. Július 20-án ért véget a sztrájk, melynek eredményeként általában 6 filléres béremelést tudtak elérni. Ezt mutatja alábbi táblázatunk:

	<i>Órabér</i> ³⁹
Két éve szabadult segédek:	50 fillér
Két évnél régebben szabadult segédek:	60 fillér
Állványozók:	46 fillér
Férfi segédmunkások:	31 fillér
Nők és fiatalok:	24 fillér

Az új bérek alacsonyabbak voltak, mint a budapesti bérek, a nők sem kapták meg a férfi segédmunkásokkal azonos bért, harcuk mégis jelentős és sikeres volt.

³⁵ Délmagyarország, 1937. júl. 17.

³⁶ PI Arch. 658. f. 6/296/1937. aug. 9. és CsmL Rendőrségi iratok. VII/18, 19/1937. A Délmagyarország szerint 800 építőmunkás sztrájkolt. Lájér Dezső SZDP titkár szerint a mozgalomban résztvevők száma 600 körül mozgott, ami megegyezik a rendőrségi jelentések adataival.

³⁷ Délmagyarország, 1937. júl. 18.

³⁸ PI Arch. 658. f. 6/296.

³⁹ CsmL Rendőrségi iratok. VII/20/1937.

A munkaadók kötelezettséget vállaltak, hogy a sztrájkban való részvételért senkit sem bocsájtanak el. A sztrájkot követő gyűlésen Szakasits Árpád, a MÉMOSZ elnöke mondott elismerő szavakat a munkásság sztrájk alatti magatartásáról.

Jelentőségében, tömegeit tekintve korszakunkban ez az építőipari sztrájk volt a legnagyobb Szegeden — *a legnagyobb volt a minimális bérek kapcsán indított mozgalmak sorában is*. Egységük imponáló volt, amit harcuk eredménye is bizonyít. Bár a munkaadók kötelezték magukat, hogy nem bocsájtják el a sztrájkoló munkásokat — büntetlenül mégsem lehetett ekkora demonstrációt szervezni a Horthy-Magyarországon. A sztrájk vezetőit, Ladvánszky Józsefet négy hónapi fogházra ítélte a szegedi tábla, Mucsi Ferencet és Ferenczi Pált kisebb börtönbüntetésre.⁴⁰ A sztrájk jelentőségét növeli, hogy a helyi jobboldali pártvezetőség támogatása nélkül sikerült követeléseik kiharcolása. A MÉMOSZ baloldali vezetősége által irányított és kezdeményezett sztrájk azonban azt igazolta, hogy időszerű volt sztrájkba szólítani a város építőmunkásait 1937 júliusában. A MÉMOSZ helyi csoportja állhatatos küzdelmének tulajdonítható az a kollektív szerződés, amely az 1937 júliusi sztrájk eredményeire támaszkodva jött létre a szegedi munkaadók és a MÉMOSZ helyi csoportja között 1938-ban.⁴¹ Az építőmunkássztrájknak országos hatása is volt. Szerepet játszott a szeptemberi egynapos általános építőmunkássztrájk meghirdetésében.

A MÉMOSZ országos vezetősége 1937. szeptember 16-ra általános építőmunkássztrájkot hirdetett. Ez a munkabeszüntetés kiállítás volt a 8 órás munkanap bevezetése mellett, melyet az iparügyi miniszter már 1936-ra megígért, de az ígéretből még semmi nem valósult meg. Ehhez a demonstratív jellegű sztrájkhoz Szegeden *800 építőmunkás csatlakozott*.⁴² A sztrájk alkalmából a MÉMOSZ szegedi csoportja röpcédulát adott ki, melynek szövege a következő volt:

„8 órás legyen a munkanap az építőiparban!
Ez harcunk célja! Készülj testvér!
Szaktárs! Készülj fel a harcra, a nyolcórás építőipari munkanapért!
Mutasd meg, hogy akarod! A nyolcórás munkanapot, a szervezkedés szabadságát, a sztrájkjog törvénybeiktatását követeljük!
Mindezekért készen állunk a harcra!”

A rendőrség elkobozta a röpcédulákat, terjesztőit pedig, Bozóky Józsefet, Szabó Istvánt, Ladvánszky Józsefet, Rózsa Mihályt, Gyólai Jánost előállította.⁴³

A szegedi munkásosztály helyzetét súlyosbította a munkanélküliség is. Erre utalt Komócsin Mihály a MÉMOSZ 1939. április 20-i taggyűlésén: „nem ér semmit a minimális munkabér, ha munka nincsen... Építőipar szempontjából a munkásság Szegeden különösen súlyos helyzetben van, mert az egyetemi építkezések óta semmiféle építkezés Szegeden nem volt.” A gyűlésen elhatározták, hogy a központ által leküldött határozatot küldöttség viszi a polgármesterhez, melyben munkát vagy munkanélküli segélyt követeltek. A küldöttség tagjául dr. Berkes Pál orvost, Kakuszi József, Csúri Mihály, Gombai Mihály, Bittó Sándor és Bozóki József munkásokat

⁴⁰ CsmL A Szegedi Főügyészség iratai. 2147/1938. és 2949/1938. Fellebbezés folytán a magyar királyi kúria két hónapra mérsékelte Ladvánszky büntetését.

⁴¹ PI Arch. 666. f. I. 1938/9.

⁴² Uo. XVII. I/1937/32.

Az 1937. szeptember 16-i általános sztrájjal a szakszervezet tiltakozni kívánt a munkaügyi miniszternek az építőmunkás küldöttség előtt tett azon kijelentése ellen is, hogy az építőmunkások többsége nem kívánja a 48 órás munkaidő bevezetését. A sztrájk egyúttal tiltakozás volt az egyesülési, gyülekezési szabadság korlátozása, valamint az erősödő szélsőjobboldali kísérletek ellen is. Vö. CSÉPÁNYI DEZSŐ: Az ellenforradalmi rendszer...154—155. 1.

⁴³ Délmagyarország, 1937. szept. 16.

választották.⁴⁴ A küldöttség célja tulajdonképpen az volt, hogy ráirányítsák a város vezetőinek figyelmét egyre rosszabodó helyzetükre.

Egy másik gyűlésen a felszólalók arról panaszkodtak, hogy az építőipari pangás miatt sok építőmunkás kénytelen elhagyni a várost.⁴⁵

A munkanélküliséggel, valamint a munka idényjellegével függött össze az is, hogy a fizetéses szabadságból és a gyermeknevelési pótlékból is ki volt az építőipari munkásság rekesztve. Emiatt ugyanis nagyon sokan nem tudtak kellő mennyiségű folyamatos munkaviszonyt igazolni.

A szegedi munkásság bérharcainak külön fejezetét jelentette a paprikafeldolgozó nők — egyébként szervezetlen munkások — küzdelme a jobb munkabérékért. Szeged város egyik jelentős munkásrétege — többségükben nők — a paprika feldolgozásával foglalkozott. A paprika készítésének egyik legnehezebb munkafolyamatát a paprika hasítók végezték. Nem volt szakszervezetük, amely érdekeiket védte volna, a munka idényjellegű volt, kizárólag nőket alkalmaztak. Nehéz munka volt, sok ügyességet, nagy gyorsaságot igényelt.

1937 januárjában Németh Hermina vezetésével a munkásnők azzal a kéréssel fordultak a rendőrkapitánysághoz, hogy szakmai értekezletet tarthassanak a Munkásotthonban. A kapitányság ezt megtiltotta, mivel a munkásnőknek nincs hivatalos érdekképviseleti szerve, tehát gyűlést sem tarthatnak. Ez persze csak formai ok volt. Majd így folytatódik az indokolás: „... a paprikahasító munkások közt az utóbbi időben felelőtlen elemek izgatása következtében lábrakapott nyugtalanságra való tekintettel a bejelentést a közrend és közbiztonság megóvása érdekében nem vehetem tudomásul.⁴⁶ A rendőrség attól tartott, hogy az erősödő szociáldemokrata befolyás megszilárdul egy ilyen szakmai gyűlés kapcsán. A munkásnők ugyanis az SZDP helyi titkárához, Lájer Dezsőhöz fordultak, segítsen nekik egy memorandumot eljuttatni a földművelésügyi minisztériumba, még a minimális bérek bevezetése előtt, melyben béremelést és jobb munkakörülményeket követeltek. Lájer, Takács Ferenc szociáldemokrata országgyűlési képviselőt kérte meg, hogy segítsen a munkásnőknek a minisztériumban. A küldöttség 1937 szeptemberében ment fel Budapestre, ahol Marschall államtitkár fogadta őket. Átadták a beadványt, majd szóban is elmondták sérelmeiket. Az államtitkár válaszában kijelentette: megengedhetetlen, hogy a munkabérek rendezetlenek legyenek, de előbb azt kell eldönteni, hogy a kérés hozzá, vagy az iparügyi minisztériumhoz tartozik.⁴⁷ A beadványt aztán a feledés homálya lepte be, pedig Szegedről Lájer Dezső a Központnak küldött jelentéseiben gyakran sürgette az ügy elintézését.⁴⁸ Mivel a szegedi munkásságnak ez a rétege szervezetlen volt, követeléseiket nem tudták sztrájkjal alátámasztani. A kérvények módszere pedig hatástalannak bizonyult.

1938—39-ben az 1937 júliusi építőipari sztrájkhoz hasonló nagyerejű megmozdulás nem volt Szegeden sem az építőiparban, sem pedig más iparágban. Ezekben az esztendőekben a kérvények, interpellációk, a bérmozgalmak egyéb formái kerültek

⁴⁴ CsmL Rendőrségi iratok. IV/20/1939. Csúri Mihály a MÉMOSZ helyi szervezetének vezetőségi tagja volt, baloldali szociáldemokrata, Gombai Mihály szintén vezetőségi tag volt, a KMP tagja.

⁴⁵ Uo. VII/29/1938.

⁴⁶ CsmL Mikrofilmgyűjtemény. 16. r. 660. f.

⁴⁷ PI Arch. 658. f. 6. cs/225.

A paprikahasítók minimális béreit 1940-ben, a mezőgazdasági minimális munkabérekkel együtt állapították meg.

⁴⁸ PI Arch. 658. f. 6. cs/296.

Lájer jelezte azt is, hogy a paprikahasítók napi bére sok helyen 1 P-ről 60 fillérre csökkent.

előtérbe.⁴⁹ A háború kitörése, a kivételes állapot bevezetése pedig új helyzetet teremtettek a munkásosztály küzdelmei szempontjából is.

Ha összegezni kívánjuk a minimális bérek bevezetésének a szegedi munkásosztály átlagbérének alakulására gyakorolt hatását, a következőket állapíthatjuk meg: egy munkás évi átlagkeresete 1937-ben Szegeden 805 P, 1938-ban 849 P volt.⁵⁰ A minimális bérek bevezetése után a munkások átlagbére tehát *emelkedett*. Ez döntően onnan származott, hogy Szeged iparában a textilipar jelentős helyet foglalt el. A város textilgyárai a munkásság 45,98%-át foglalkoztatták,⁵¹ és a textilipar volt országosan is az az iparág, ahol a minimális bérek bevezetése a bérszínvonal emelkedéséhez vezetett.⁵²

Összehasonlítva a szegedi, budapesti és a nagyobb vidéki városok munkásainak átlagbéréit kitéjük, hogy az átlagkereset Szegeden volt a *legalacsonyabb*.

Város	Átlagkereset 1938-ban ⁵³
Budapest	1380 P
Pécs	1138 P
Győr	1067 P
Debrecen	954 P
Szeged	849 P

Ez a nem is csekély *eltérés a városi ipari struktúrájából és a munkásosztály összetételéből fakadt*. A nehézipar hiánya, a textil- és élelmiszeripar túlsúlya, a kisipari jelleg rányomta bélyegét a bérek alakulására is. Mint ismeretes, a munkások 47 %-a nő volt, köztük kevés szakmunkás dolgozott, s a nők, akár szakmunkások, akár segédmunkások voltak, kevesebbet kaptak, mint a férfiak.

Miben foglalhatók össze a szervezett munkásság 1936—39 közötti bérharcainak tanúságai és eredményei?

A mérleget az uralkodó körök által meghatározott célokat vizsgálva lehet megvonni. E célok a munkásosztály leszerelését, dezorganizálását, szervezeteinek szétzúzását tűzték ki, bizonyos szociális engedmények bevezetésével is.

Ha a bérharcok konkrét gazdasági mérlegét nézzük, az eredmény akkor is figyelemre méltó, bár a kiharcolt béremelések, munkakedvezmények által nyert eredményeket elvitte az 1939—40-es áremelkedés, de lecsökkentette a munkaintenzitás fokozása (Bedeaux-rendszer a Kenderfonóban példaul) is, stb. Ebben a vonatkozás-

⁴⁹ A MÉMOSZ 1939. április 20-i gyűlésén a munkások elhatározták, hogy küldöttség viszi a polgármesterhez azt a memorandumot, amelyben munkát, vagy munkanélküli segílyt követeltek.

Dáni János, a Vas- és Fémmunkások Szakszervezete szegedi csoportjának elnöke, a városi törvényhatósági bizottság tagja többször is interpellált az építőipari munkanélküliség ügyében a polgármesternél.

CsmL Rendőrségi iratok. IV/20/1939.; CsmL Szeged Város Polgármesterének iratai. 32086/1939.

⁵⁰ Statisztikai Zsebkönyv, 1937. 129. 1.

⁵¹ FEHÉR ISTVÁN: A szegedi munkásság harca... 56. 1.

⁵² Bár a szociálpolitikai intézkedések hatására a textiliparban a munkások átlagbére emelkedett, még mindig alatta maradt az 1929-es bérszínvonalnak. Hogy ez az emelkedés milyen viszonylagos volt, az is mutatja, hogy egy szövőmunkás heti keresete jóval alatta maradt egy négytagú család eltartásához szükséges minimumnak, még akkor is, ha egy szövőmunkás legmagasabb órabérével számolunk. Egy szövőmunkás minimális órabére 19 fillér volt, de 39 fillérről többet nem kaphatott. A szakszervezet kimutatása szerint, melyet a szegedi árak figyelembevételével készítettek, egy négytagú család eltartásához hetente legalább 30,41 P volt szükséges. Ebben az összegben nincs benne a ruházkodásra, szórakozásra fordítandó kiadás.

CsmL A Hatósági Munkaközvetítő iratai. 1938., PI Arch. 665. f. 73/13/1939. febr. 20.

⁵³ BEREND T. IVÁN — RÁNKI GYÖRGY: Magyarország gyáripara a második világháború előtt és a háború időszakában 1933—1944. Akadémiai Kiadó, 1958. 259. 1.

ban a harcok inkább a még kedvezőtlenebb helyzet ellen folytak, a cél az életszínvonal valamiféle „stabilizálása” volt és lehetett.

A komolyabb eredménye e harcoknak politikai-ideológiai. A Szociáldemokrata Párt helyi csoportja, s az adott korszakban elsősorban a két baloldali szakszervezet, az építőipari és bőripari szakszervezet, az illegális KMP tagjainak és a baloldali szociáldemokratáknak a vezetésével, illetve kitaró küzdelmével több sikeres sztrájkot szervezett. Ezek a sztrájkok ismét bebizonyították, hogy a munkásosztály csak saját szervezeteiben, saját erejében bízhat. A kormánynak a munkásosztály *megnyerése nem sikerült*. — de az is kétségtelen ugyanakkor, hogy az 1938-39-es esztendőben a bérmozgalmak *apály*a következett be, ami feltétlenül kapcsolatba hozható a minimális bérek béremelő hatásával is. Ezt a konklúziót a Hivatásszervezet szegedi tevékenysége, a szervezett munkások ellen folytatott küzdelme alapján is láthatjuk. Ennek azért is nagy a jelentősége, mert a Hivatásszervezet számára Szeged lényegében „kísérleti terep” volt, ahol a szervezet vezetői országos tevékenységükhöz kívánták a tapasztalatokat megszerezni, a szervezet módszereit kikísérletezni.

II.

A harmincas évek második felében, összhangban a kormány törekvésével, a katolikus egyház elvi és gyakorlati irányításával, egy új szélsőjobboldali, keresztény „munkásmozgalom” kiépítése kezdődött Szegeden, a Hivatásszervezeté. A mozgalom célja az volt, hogy elméletileg, politikailag kivonja a munkásosztályt az SZDP és a szakszervezetek befolyása alól. Keresztény, nemzeti szellemben kívánta „átnevelni” a munkásosztályt. Számításai szerint a Hivatásszervezet ellensúlyozta volna bizonyos fokig a nyilasmozgalom hatását is. Ehhez — okulva a korábbi ilyen irányú mozgalmak kudarcán — új módszerek, jelszavak voltak szükségesek:

A szervezés kezdetben a Katolikus Legényegyletek keretei között folyt, melyeket Szegeden 1919-ben alapítottak meg.⁵⁴ Az alapszabály leszögezte: „a mai demokratikus kor követelményeinek megfelelően, katolikus címéhez híven, kaszt, brancs vagy munkakör figyelembevétele nélkül vonja keblére a katolikus ifjúságot.”

Kerkai Jenő, aki 1936-ban került Szegedre, s egyik alapítója és irányítója volt a Hivatásszervezetnek, 1937-ben jelentést készített a püspöknek az egyletek munkájáról, melyet a főispánnak is elküldött.⁵⁵ Az egyletekben „virágzó kulturális élet folyik” — írta. A tanoncokat külön ún. tanonc-Kolping egyletekbe szervezték. Nem kis büszkeséggel jelentette, hogy „szembeszökő az egyletek fiatalságának vallásérkölcsi megerősödése is.” Munkájuk során nagy figyelmet szenteltek a perifériákon működő egyletekre (Aigner-telep, Somogyi-telep, Újszeged), ahol a „keresztény erkölcsre az immanens bolsevista izgatás miatt legnagyobb szükség van.” Ezek az egyletek tehát nem is álltak olyan távol a politikától — pedig alapszabályukban ezt erőteljesen hangsúlyozták. 1937-ben kezdtek az egyletek a szociális kérdések felé fordulni. Munkaközvetítőt állítottak fel tagjaik részére. A munkaközvetítés bevezetésével — írja Kerkai — „elértük azt, hogy fiainkban törhetetlen bizalom támadt szervezkedésünk diadala iránt, s meggyőződésük lett, hogy sok csalódás után jó kezekbe kerültek és megértő nevelés mellett most léptek az egyetlen járható útra.”

⁵⁴ CsmL Szeged Város Tanácsának iratai. 5567/1924.

⁵⁵ CsmL Szeged Város Főispánjának iratai 735/1937.

Kerkai Jenő a Hittudományi Főiskola tanáráként működött, egyik vezetője volt a KALOT-nak, melynek feladata az agrárfiúság „keresztény, nemzeti” szellemben való nevelése volt. 1938-tól a Hivatásszervezet szegedi elnöke Nagy Töhötöm, a Hittudományi Főiskola tanára lett.

A szociális kérdések felé fordulás tehát eszköz volt a kezükben. Ezzel próbálták kivonni a munkásokat az SZDP és a szakszervezetek befolyása alól.

Az egyletek vezetői *Forrás* címmel anyaggyűjteményt adtak ki.⁵⁶ amely „a helyes egyletezés elméleti és gyakorlati vonatkozású ismereteit közli... a bel- és külföldi lapok mozgalmunkat érdeklő közleményeit összegyűjti.” Kerkai jelentésében kitért a „nagy ábránd”, a munkásság szervezésének ismertetésére is. „A legnagyobb tervünk velük (ti. a már szervezett legényegyletekkel) a szakmák szerinti megszervezés. Beszervezni akarjuk Isten és a haza jelszavával az istentelenség és nemzetköziség csöcseléke ellen mind az egyleti tagokat, mind az egyleten kívül álló segédeket és munkásokat” — hivatásszervezeti alapon. A cél tehát a munkások elhódítása az SZDP-től, „nemzeti, hazafias, keresztény” szellemben való „átnevelésük”. Szociális téren célul tűzték ki a minimális munkabér, családi bér, és a vasárnapi munkaszünet kivívását. A célokat 1937 pünkösdjén kívánták a tagsággal ismertetni, a környékbeli egyletek szegedi találkozóján — azaz ekkor indult meg a Hivatásszervezet kiépítése,⁵⁷ melyet a szegedi főispán aktívan támogatott. A főispán levelet írt a belügyminiszternek és Ahsbáhs Sándor miniszteri tanácsosnak Kerkai ügyében, „aki nagyon áldásos kultúrmissziót végez Szegeden a munkásifjúság körében és már sokat hozott át a szociáldemokraták táborából” és pénzübeli támogatást kért tőlük is.⁵⁸

A város vezetőire bizonyára jó hatást gyakorolt, hogy hangsúlyozták, „nem rombolással, hanem tisztességes munkával, krisztusi alapon” akarják a munkásjólétet megeremteni.

A Hivatásszervezetről 1938 márciusában Lájér Dezső a következő jelentést küldte a központnak: „Ez a szervezkedés a keresztényszociális szervezetek utóda, amely Szegeden tönkrement és most új elnevezés alatt folytatja munkáját a hivatalos körök és a munkaadók támogatásával. Így folyik szisztematikusan bekerítésünk, amely ellen egyetlen védekezés a magunk ereje, a magunk felvilágosító munkája...”⁵⁹ Az SZDP helyi vezetői tehát a mozgalom megindulásának kezdetén már tisztában voltak a szervezet veszélyeivel, helyesen látták a veszély elhárításának módját is. A Hivatásszervezet elleni ideológiai, szervezeti munkát a hatóságok azonban minden eszközzel akadályozták. Mikor 1938 júliusában, a márciusi, májusi hivatásszervezeti gyűléseket ellensúlyozandó, az SZDP nyilvános szakmaközi gyűlést akart szervezni, a rendőrség nem engedélyezte a gyűlést, míg a Hivatásszervezet bármikor, bárhol tarthatott összejöveteleket. Az augusztus 27-i pártvacsorán, ahol válaszolni akartak a Hivatásszervezet rágalmaira, a rendőrség nem engedélyezte a felszólalásokat.⁶⁰

A Hivatásszervezet a munkásság megnyerése érdekében szélsőséges, jobboldali, szociális ízű demagógiát alkalmazott, nem riadt vissza a radikális akcióktól sem. Aktív érdekvédelmet folytatott, sztrájkokat szervezett, beadványokkal árasztotta el a főispánt és a kormányhivatalokat.⁶¹

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ A szervezet alakuló ülése, az úgynevezett zászlóbontó nagygyűlés 1938. március 14-én volt, ahol a kormány részéről Bornemissza Géza iparügyi miniszter, az egyház képviselőjében pedig Glattfelder Gyula, csanádi püspök jelent meg. Vö. CSÉPÁNYI DEZSŐ: A Hivatásszervezet története... 7. 1.

⁵⁸ CsmL Szeged Város Főispánjának iratai. 735/1937., 901/1938. A főispáni levelek eredménye összesen 500 P államségély lett.

⁵⁹ PI Arch. 658. f. 6. cs/296/1938. márc. 7.

⁶⁰ Uo. március 5.

⁶¹ 1939 júniusában azt kérték a főispántól, járjon közbe az illetékes minisztériumban, hogy a felvidéki szállfákból a három szegedi fűrészgyár is részesüljön és ezáltal a fűrészgyár munkásai állandó munkához jussanak. CsmL Szeged Város Főispánjának iratai. 536/1938.

A Hivatásszervezet eleinte, 1938 tavaszán főleg a *kisipari* munkásság körében fejtett ki erőteljes szervező munkát. Elsősorban a kárpitosok, bádgosok, vasasok, villanyszerelők, fodrászok és kéményseprők körében.⁶²

1937 május elején, demonstrálva, hogy ők a munkásság „igazi” képviselői, megszervezték a kárpitossegédek sztrájkját, amelyben 11 üzem 29 munkása vett részt. A békéltető tárgyalásra Regös Ferenc iparügyi miniszteri biztos jött le. Május 6-án létrejött a megegyezés az új bérekre vonatkozóan, ezzel a sztrájk be is fejeződött.⁶³ A Hivatásszervezet szegedi tevékenységétől az ilyen „radikális” módszer a későbbiekben sem volt idegen.⁶⁴

1938 augusztusában a Deák József és Káldi Testvérek kés-, fém- és acélárugyára 23 munkása között szerveztek bérsztrájkot. 20 %-os órabér- és 30 %-os túlóra emelést követeltek. Három nap múlva megegyezés született. A munkások 2/3 része 20 %-os, 1/3 része 15 %-os béremelést kapott. A túlóradíjakat egységesen 25 %-kal emelték és a munkáltató megígérte, „betartja” az 54 órás munkahetet.⁶⁵

Az 1938 tavaszán, nyarán szervezett sztrájkokat, mint láttuk, a kisipari munkásság körében szervezték, elsősorban a zsidó munkáltatók üzemében. Nem riadtak vissza a fenyegetéstől sem. A sztrájkok alkalmával egyetemistákból álló gárdát is bevetettek, akik felvonultak a munkáltató műhelye elé és követelték a béremelést.⁶⁶ „Ezek a fölvo-nulások sok esetben a munkások megkérdezése és tudta nélkül történnek, de az akció sikerrel jár, és ez a munkásokra kedvező hatást gyakorol, úgyhogy most már az is előfordul, hogy olyan üzemekben, amelyekben szervezett munkások dolgoznak, a munkások maguk kéri a Hivatásszervezet beavatkozását, mert szakszervezeti úton nem tudnak eredményt elérni.”⁶⁷ — mondta Dáni János, a vasas szakszervezet szegedi titkára az egyes szakmák vezetőinek 1938. december 27-i tanácskozásán.

A késáruüzemben szervezett sztrájk alkalmából a Hivatásszervezet vezetői kikötötték, hogy az ott dolgozó szocialista munkások nem kaphatják a felemelt béreket. Ez határozottan a munkásság megosztását célozta.

1938 nyaratól kezdték el a *gyári* munkásság szervezését, elsősorban a textilgyárakban, ahol már korábban is megvetette lábát a keresztényszocialista mozgalom.

A Hivatásszervezet textil szakosztálya 1938. augusztus 11-én alakult meg.⁶⁸ Elnök Antal Ilona és Zsarkó József, alelnök Budai Mihály (volt SZDP tag) és Relly Krisztina lettek.⁶⁹

Az 1938. november 6-i nagygyűlést, ahol az eddig elért eredményeket ismertették, a szervezet vezetői óriási frontáltörésként értékelték.⁷⁰ A szónokok és felszólalók az „új szociális rendet, a zsidóság gazdasági diktatúrájának” megszüntetését követelték. Kifejezték hűségüket Imrédy „csodás forradalma” iránt. A gyűlés memorandumot fogadott el, amelyben a minimális bérek azonnali bevezetését sürgették valamennyi iparágban és a kereskedelemben, 48 órás munkaidőt, ún. ipari rendőrség felállítását ennek ellenőrzésére, valamint a munkáskamarák felállítását. A miniszterelnöknek ajánlották, hogy ezt először a kormány Szegeden állítsa fel, a Hivatásszervezet keretei között. Stern Dávid, az SZDP szegedi szervezete Ellenőrző Bizottságának elnöke részle-

⁶² CsmL Szeged Város Polgármesterének iratai 33304/1938.

⁶³ CsmL Rendőrségi iratok. V/3, 5, 6/1938.

⁶⁴ A Hivatásszervezet által szervezett országos sztrájkokat (elsősorban a budapestit és a debrecenit) bővebben tárgyalja: CSÉPÁNYI DEZSŐ: i. m. 20—22. 1.

⁶⁵ CsmL Rendőrségi iratok. VIII/27/31/1938.

⁶⁶ PI Arch. 658. f. 6. cs/296/1938. dec. 27.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ CsmL Rendőrségi iratok. VIII/11/1938.

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ A gyűlésen részt vettek a KALOT, az EMSZO és a Szociális Front küldöttei is.

tes jelentést készített a nagygyűlésről. Veszélyben a szakszervezet, írta, mert „... a Hivatásszervezetek tulajdonképpen csak egy szintű kulisszát alkotnak, amely mögött ott áll a maga szívósságával és befolyásával a klérus, a maga profitlehetőségeit a szocialista szabadszakszervezetek felvilágosító munkájától féltő tőke és mindennek tetejében ott áll burkolt formában maga a jelenlegi kormányzati rendszer is, amely ezeknek az álmunkásintézményeknek a burkolt támogatásán keresztül akarja megvalósítani az öntudatos munkásság szervezetei ellen a maga fasiszta törekvéseit.”⁷¹ A kormány egyik célja a szervezet támogatásával valóban az volt, hogy „munkásszájából” hangozzanak el azok a „követelések”, amelyeket a kormány akart megvalósítani. (Pl. a kamara, szabadidő mozgalom stb.) Láyér szerint is éppen „ez a szervezet van kiszemelve Bornemissza részéről, hogy magvát képezi a leendő munkáskamarának”.⁷²

A felszólalók élesen támadták a bolsevizmust és az SZDP-t is. Stern Dávid szerint nem tízezer, csak kb. 2500—3000 ember vett részt a gyűlésen. Ezek legnagyobb része is ún. kivézeltekéből állt, mint például dohánygyáriak, vasutasok, levante ifjak, egyetemisták, diákok. A rendet a kékinges egyetemisták és kb. 50 munkás biztosította. A szónokok legnagyobb része „a tőlünk kisajátított jelszavakkal és a tőlünk eltanult módszerek alkalmazásával lépett föl...”⁷³ — írta Stern.

A november 6-i gyűlés sikerét nagymértékben elősegítette a rendőrség „erkölcsi” és a főispán anyagi támogatása.⁷⁴

A gyári munkásság megszervezése után igyekeztek a szegedi textilgyárakban kitört sztrájkok élére állni, később pedig sztrájkokat szervezni. Így pl. 1938 decemberében az Újszegedi Kenderfonóban kirobant sztrájkba kapcsolódtak be.⁷⁵ A siker megnövelte a tekintélyüket (15 %-os béremelést kaptak a munkások). Földes 1938. december 20-án Horváth Pálnak, a textil szakosztály országos ügyvezető titkárának már a következő lehangoló ténytet tudta regisztrálni: „Szegedi viszonylatban tökéletesen elveszítettük a csatát a textiles szervezkedés terén.”⁷⁶ A szegedi textilgyárakban több bérmozgalmat, sztrájkot szervezett a Hivatásszervezet. 1939 januárjában az Angol-Magyar Jutafonóban,⁷⁷ majd 1939 júniusában ugyancsak ebben a gyárban vezettek két sztrájkot.⁷⁸ Június 14-én 326 munkás követelte a legkisebb bérek 25 %-os felemelését, június 29-én pedig 120-an léptek a társaikat ért igazságtalanság miatt szimpátia-sztrájkba. Már a 14-i sztrájk alatt érezhető volt, hogy a Hivatásszervezet vezetői megrettennek annak kiszélesedésétől, féltő volt, hogy nem tudják az általuk meghatározott szűk mederben tartani — céljaikra felhasználni. P. Nagy Töhötöm, a Hivatásszervezet elnöke egyenesen megtiltotta, hogy a másik két textilgyár is sztrájkba lépjen. A munkásoknak megígérték, tárgyalni fognak az új bérekről — ami a sztrájk gyors és gyakorlatilag eredménytelen befejezését jelentette. A 29-i sztrájk oka az volt, hogy a szövóműhely mestere egy munkásnőt megvert, egy másikat pedig durván szidalmazott. A munkásnők elmentek a Hivatásszervezet székházába és panaszt tettek a mester ellen, kérve a szervezet segítségét. Az igazgatóság emiatt a szövőből a fonóba helyezte őket, ami 3—5 filléres órabércsökkenést jelentett. A szö-

⁷¹ PI Arch. 658. f. 5. cs/296/1938. nov. 10.

⁷² Uo. Összefoglaló jelentés április hónapról.

⁷³ PI Arch. 658. f. cs/296/1938. nov. 10.

⁷⁴ A gyűlés után Nagy Töhötöm, aki ekkor a Hivatásszervezet szegedi elnöke volt, kérvényt nyújtott be a főispánhoz, melyben kérte, hogy „a szegedi Hivatásszervezet november 6-i nagygyűlésének 756 pengős összkiadásának összegét — mint az már előzetes megbeszélés tárgya volt — részben, vagy egészben átutalni kegyeskedjék.” CsmL Szeged Város Főispánjának iratai. 812/1938.

⁷⁵ CsmL Rendőrségi iratok. XII/15/1938.

⁷⁶ PI Arch. 658. f. 6. cs/296/1938. dec. 20.

⁷⁷ CsmL Rendőrségi iratok. I/9, 11/1939.

⁷⁸ CsmL Rendőrségi iratok. VI/14/1939., valamint CsmL Szeged Város Főispánjának iratai. 537/1939.

vőműhely munkásnői ekkor sztrájkba léptek, követelve társaik visszahelyezését. A Hivatásszervezet vezetői eközben tárgyalásokat folytattak a gyár igazgatójával, aki megígérte, nem alkalmaz megtorlást a sztrájk résztvevőivel szemben. A két munkásnőt azonban nem helyezték vissza régi munkahelyükre, a mester elleni intézkedés pedig szóba sem került. Ezzel az „eredménnyel” ért véget július 3-án a sztrájk.

A Hivatásszervezet által irányított két legnagyobb textilipari sztrájk gyakorlatilag eredménytelenül zárult. Olyan ígéretre is befejeztették a sztrájkot a munkásokkal, melyek később sem váltak valóra. Kihasnálták a munkások jogos elégedetlenségét, a sztrájkokat olyan eszköznek tartották, amellyel nagy tömegeket tudnak megnyerni. Megijedtek a sztrájkok kiszélesedésétől is, a munkások radikalizmusa veszélyt jelentett számukra. A későbbiekben ilyen akciókra nem is vállalkoztak.⁷⁹ Támogatóik, az egyház és a kormánysem nézte jó szemmel ezeket a „radikális” módszereket.

A Hivatásszervezet által előidézett helyzet megbeszélésére jöttek össze a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek helyi vezetői 1938. december 27-én.⁸⁰ Jelen voltak Földes Mihály, az SZDP és a szakszervezeti Bizottság szegedi titkára, Stern Dávid (Kaosz), Müller Lipót (MOSZ), Pintér Géza (textiles), Dáni János (vasas), Komócsin Mihály (építő), Papdi György, Pajor Rudolf, Szakasits Antal.

Földes megállapította, hogy a szegedi munkásmozgalom súlyos válságba került a Hivatásszervezet miatt. További felelősséget a központ utasításai, segítsége nélkül nem tudnak vállalni.⁸¹

Az egyes szakmák vezetői nem látták ennyire sötétben a helyzetet. Dáni János felszólalásában elmondta, hogy a munkásság legjobbjait nem tudta megfertőzni a Hivatásszervezet demagógiája. A nehézségeket inkább az okozza, hogy a szervezkedést hatóságilag is segítik, míg a részükről induló bármilyen akciót azonnal betiltanak. Ő is elismerte, hogy a vasas csoport létszáma jelentősen lecsökkent, sokan átmentek a Hivatásszervezetbe. Az építőkhöz, téglagyáriakhoz, bőrösökhöz viszont nem tudtak behatolni — mondta Komócsin Mihály. Szerinte a Hivatásszervezetben már a bomlás csírái mutatkoznak. Stern Dávid a központot bírálta, mert nem segített nekik. A szakszervezeti központ négy éve nem látogatta meg őket, nem nyújtott segítséget munkájukhoz, a nehézségek elhárításához. A mai állapotokért többen az elhunyt Láyér Dezsőt is hibáztatták — elsősorban a két baloldali szakszervezet (építők, bőrösök). A textil szakszervezet megszűnt létezni — a munkások teljesen a Hivatásszervezet befolyása alá kerültek.

A megbeszélés jegyzőkönyve alapján elmondhatjuk, hogy a párt és a szakszervezetek helyi vezetői világosan látták a kialakult helyzetet, de a változások konkrét lépéseit nem jelölték meg.

A gyors sikereket éppolyan *gyors hanyatlás* követte. A szervezet hatása 1939 végétől erőteljesen lecsökkent, majd a minimálisra redukálódott. Az Újszegedi Kendergyárban 1939 novemberében tartott értekezleten Kerkainak arra kellett biztatnia a munkásokat, hogy mondják el sérelmeiket, „ne gondolják, hogy a Hivatásszervezet egy kihalt temető”.⁸² Kirobbantak a vezetők közötti ellentétek is.

A Hivatásszervezet Kereskedelmi Alkalmazottak szakcsoportjának 1939. december 7-én megtartott ülésén pedig Kerkai kénytelen volt elismerni, hogy Budapesten és Szegeden sok munkás visszament az SZDP-be, de azt azért hozzátette, hogy a

⁷⁹ Vö. CSÉPÁNYI DEZSŐ: i. m. 18. 1.

⁸⁰ PI Arch. 658. f. 6. cs/296/1938. dec. 27.

⁸¹ Földes az értekezleten megemlítette, hogy a Hivatásszervezet emberei az utcán megfenyegették, „ha nem nyugszik”, lecsukatják. Uo.

⁸² CsmL Rendőrségi iratok. XI/9/1939.

parasztságot „nem adják át senkinek, mert azoknak helye a KALOT-ban van. A Hivatásszervezet a parasztság révén fog győzelemre jutni.” Tevékenységükkel támogatóik sem voltak megelégedve, Kerkai megemlítette, ő úgy érzi, szervezkedésüket „magasabb körökben akadályozzák.”⁸³

Ebben a felszólalásban Kerkai nyíltan beismerte, hogy a munkásságért indított csatát elvesztették.⁸⁴

*

1938—39-ben országosan is, de Európa-szerte is a jobboldal általános előretörésének lehetünk tanúi, mely *kedvező légkört teremtett* ennek a portugál sémára épülő, kleriko-fasiszta álmunkás szervezetnek a működéséhez. *Szociális demagógiájukkal ügyesen használták ki a szociálpolitikai intézkedések által teremtett lehetőségeket — a munkásság elmaradottabb rétegeinek e törvények iránt megnyilvánuló illúzióját, a gyors, felülről jövő változásokba vetett hitét.* Ehhez járultak még a *Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek országos és helyi vezetői egy részének ingadozó, állandó kompromisszumokra épülő politikája, s a munkástömegek bizalmának megrendülése ebben a politikában.*

Az egyház, a kormányzervek, a helyi hatóságok *támogatása* is hozzájárult ehhez a sikerhez. Az SZDP és a szakszervezetek helyi csoportjai viszont *elszigetelten*, nehéz körülmények között, a központi szervek hatékony támogatása nélkül kellett felvegyék a harcot a Hivatásszervezettel.

Nehezítette munkájukat a *helyi szociáldemokrata sajtó hiánya is*, míg a Hivatásszervezet rendelkezésére állt a fajvédő klerikális Szegedi Új Nemzedék. Komoly károkat okozott a szegedi munkásmozgalomnak a Hivatásszervezettel vívott eszmei-politikai harc során, hogy egyes szociáldemokrata helyi vezetők a Hivatásszervezet székeltől lettek.⁸⁵

1938—39-ben viszonylag gyorsan jelentős munkástömegeket (elsősorban a textil, a kisipari és a város alkalmazásában lévő munkásokat) tudott megtéveszteni, *átmenetileg* komoly nehézséget okozva az SZDP és a szakszervezetek helyi csoportjainak. *De sikereik csúcán sem tudták a szervezett munkásság törzsgárdáját,* a baloldali szakszervezetek tagjait *megfertőzni.* A jobboldal, a fasiszmus magyarországi erőinek ez a Szeged szempontjából legnagyobb, egyben utolsó támadása is *kudarcot vallott.* Hozzájárultak ehhez Teleki kormányra kerülése, Imrédyék visszavonulása és a jobboldali kísérletek miatt a tőkés körökben támadt nyugtalanság, a jobboldal, a fasiszmus erőinek a munkásosztállyal folytatandó politika kérdésében meglevő ellentétei, a munkásosztálytól való félelem, s nem utolsósorban az SZDP és a szakszervezetek helyi csoportjainak helyzetállása.

⁸³ CsmL Rendőrségi iratok. XII/7/1939.

⁸⁴ A szervezet létezéséről még 1944-ből is vannak adataink. Tevékenységük ekkor már csak egy szűk csoportra korlátozódott.

CsmL A Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete iratai. 949/1944.

⁸⁵ Például Olejnyik József, aki a harmincas évek első felében fontos szerepet játszott az SZDP helyi szervezetében. Főszerkesztője volt a Város és tanya c. időszaki szociáldemokrata újságnak, volt törvényhatósági bizottsági tag is. 1937-től a munkásosztály renegátja lett — a Hivatásszervezet egyik leglelkesebb szervezője és agitátora. PI Arch. 665. f. 6. cs/296/1938., CsmL Rendőrségi iratok. VIII/11/1938.

Enikő A. Sajti

LES COMBATS SALARIAUX DES OUVRIERS À SZEGED CONTRE L'ORGANISATION CORPORATIVE OFFICIELLE (1936—1939)

Dans la deuxième moitié des années trente les gouvernements ont pris quelques mesures de politique sociale (l'introduction des 8 heures et celle d'un salaire minimum) pour assurer la «paix sociale» et éventuellement pour gagner la classe ouvrière. Au début, l'introduction des lois de politique sociale s'effectuait lentement et par l'exclusion des organisations ouvrières.

Appuyée sur l'étude des documents d'archives et de la presse contemporaine, l'auteur soumet à l'examen la lutte des ouvriers syndiqués de Szeged pour la mise en oeuvre conséquente des lois susmentionnées. L'auteur consacre une attention particulière à la lutte des syndicats de gauche, c'est à dire ceux de l'industrie du cuir et du bâtiment.

Les événements les plus remarquables de ce mouvement sont la grève dans la fabrique de chaussures «Grácia» en août 1936, la grève des ouvriers de chez «Pick» au mois de novembre 1936, la grève des ouvriers de la fabrique de chaussures «Patria» en janvier 1937, et celle des ouvriers des constructions en juillet 1937.

La lutte déjà difficile des ouvriers de Szeged pour la réalisation conséquente des lois sociales est rendue encore plus dure par l'activité de l'Organisation Corporative Officielle. Les activités de cette organisation corporative «clérico-fasiste», «mouvement ouvrier catholique», commencent à Szeged dans la deuxième moitié des années trente. L'auteur nous présente l'historique de cette organisation et celle de la lutte que les organisations véritablement ouvrières mènent contre elle.

En 1938—1939 l'extrême droite et ses organisations deviennent de plus en plus actives dans plusieurs pays d'Europe et également en Hongrie. Les premiers succès bien qu'éphémères de cette organisation sont assurés par son idéologie, sa démagogie sociale dont les actions radicales même ne sont pas étrangères et auxquels contribuent également les défauts de la politique menée par le Parti Social-Démocrate. En plus, les autorités locales et même l'Église Catholique soutiennent ses objectifs. Ce qui est valable pour le pays l'est aussi pour Szeged. Elle exerce une certaine influence sur une fraction assez importante des travailleurs mais elle n'a jamais pu gagner les ouvriers ayant une conscience politique développée. L'Organisation Corporative Officielle est de courte durée et après les premiers succès ses tentatives sont vouées à l'échec. Il n'en reste pas moins qu'à Szeged elle est la dernière et la plus grande offensive de la droite contre le mouvement ouvrier.

Еликё Шайты

БОРЬБА СЕГЕДСКОГО РАБОЧЕГО КЛАССА ЗА ПОВЫШЕНИЕ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ И ПРОТИВ ОРГАНИЗАЦИИ «ПРИЗВАНИЕ»

(1936—1939 гг.)

В Венгрии во второй половине 30-ых годов контрреволюционные правительства приняли несколько социальных законов (закон о введении восьмичасового рабочего дня, о минимальной заработной плате и т. д.) Целью этих социальных законов было: поставить рабочий класс на сторону контрреволюционного, фашистского режима, приглушить классовую борьбу, обеспечить «спокойствие» рабочего класса. Правительства начали осуществлять эти социальные законы очень затянато и постепенно, игнорируя организаций рабочего класса. Но эти законы осуществлялись только там, где рабочие сами отвоевали.

Автор показывает борьбу сегедского организованного рабочего класса в 1936—1939 гг. за осуществление социальных законов по материалам архивных источников и периодической литературы. Автор уделяет особое внимание борьбе левых профсоюзов (союз строительных рабочих и кожевников).

Выдающимися событиями этой борьбы явились забастовки на обувной фабрике имени «Грациа» в августе 1936-ого года, на заводе производящим салями имени «Пик» в ноябре 1936-ого года, на обувной фабрике имени «Патриа» в январе 1937-ого года и забастовка строительных рабочих в июле 1937-ого года.

Борьба сегедского рабочего класса за осуществление социальных законов была очень трудной. Эта борьба была затруднена и действием организации «Призвание». Организация «Призвание», клерикально-фашистская организация, крайне правое католическое «рабочее движение» начала действовать в Сегеде во второй половине 30-ых годов. Статья показывает её формирование, деятельность и падение а также борьбу сегедского организованного рабочего класса против организации «Призвание». В Венгрии как и в других странах Европы в 1938—39 гг. прорвались вперёд крайне правые силы и организации. Первому успеху организации «Призвание» способствовали её идеология и социальная демагогия (руководителям Призвания не были чужды ни «радикальные» меры) и ошибки политики Социал-демократической партии. Организация «Призвание» была поддержана католической церковью и местными властями.

В 1936—39 гг. организация достигла временных успехов в городе Сегеде, особенно в рядах малосознательных рабочих. Но это движение не могло проникнуть в основную, сознательную массу рабочего класса. Организация очень скоро распалась и это наибольшее и последнее нападение против сегедских профсоюзов и Социал-демократической партии потерпело неудачу.